

Runotaitaja Anni Denisovin muiston ympärillä

Vuokkiniemen pitäjä, Suomussalmen naapurina Vienan puolella, on tullut tunnetuksi erikoisesti siellä eläneiden runolaulajien ansiosta. Itse kirkonkylähän ei ole ollut erikoisempi runokylä. Sen sijaan sen sivukylät, kuten Latva- ja Kivijärvi, Vuonninen ja Tšenaniemi ovat kuuluisimmat Vienan-alueen runokylistä. Voidaan kuitenkin sanoa, että kaikissa kunnan kylissä osattiin runoja laulaa, puhumattakaan muusta kansantietoutta koskevista asioista. Niinpä omakohtaisesti tiedän sanotun pitäjän kirkonkylän kasvattina, että isoäitini, ämmöni, minua torpolastaan kasvattaessa ja tuudittaessa unen maille tai kehrätessään värttinällä lauleli kalevalaisia virsiä. Hänen syntymäkotinsa oli Pirttilahden Juurikan hyvinvoipa talo. Nyt vasta Anni Denisov on todistanut taidollaan entistä paremmin, että Tollonjoen kylässäkin virsiä osattiin. Sanotun laulajan maallinen elämähän päättyi hiljattain ja me saattelimme vainajan Vihdin kirkon vieressä olevan kauniin kummun multiin. Hautauksen jälkeen vainajan pojan kotona vietetyssä muistotilaisuudessa ajattelin kuvata tarkemmin vainajan kotikylää, Tollonjokea. Sen jätin tekemättä, koska en muistanut siitä kuin osittain. Poikasena olin kesäisin jokea pitkin kulkenut monta kertaa, koska kotini heinämaan olivat siellä, mutta siitä on kulunut kuutisenkymmentä vuotta, joten unohduksen aallot ovat huuhtoneet tututkin asiat unhoon.

Mutta sanotaan, että kun hätä on suurin on apukin lähellä. Käännyn vainajan läheisenä naapurina eläneen emännän — hänenkin nimi on Anni Denisov — puoleen ja tuloksena muisteloistamme oli seuraava kylän kuvaus:

Tollonjoki laskee Livonsuu-nimisenä Ylä-Kuittijärveen lähelle Vuokkiniemen kirkonkylää. Matkaa tästä joen päättymispaikkaan kertyy joen alkujuoksussa olevaan suureen Livonjärven alkupäähän kokonaista kolmisenkymmentä virstaa. Tollonjoen voisimme jakaa vaikkapa kahteen osaan. Alkumatka Livonsuusta Ypänkijärveen, on noin 9 virstaan ja loppu Ypänkijärvestä Livonjärven alkuun. Kuljemme nyt Tollonjokea ylöspäin huomioita tehden. Livonsuussa oli heti vasemmalla, Livonsaaren puoleisella rannalla kirkonkylässä asunut Nekkalan Jyrki rakentanut itselleen kauniin talon. Vähän matkaa oikealla oli Siitarin talo. Nyt ei ollutkaan lähimain muita rakennuksia kuin Mataromuuan lehmisuoja. Sinne kuljettivat kirkonkyläläiset karjansa kesän ajaksi, kun siellä oli hyvät laitumet. Mataromuasta alkoi noin 40 virstan pituinen juama selkosen halki Kostamukseen. Puolivälissä on Riinuonjärven talot. Mataromuasta eteenpäin mentäessä oli joen oikealla puolella Lokinantalo ja vasemmalla Virrantörmällä Kontratan, Huotarın ja Ignatan talot. Viimemainittu oli Anna Deminov-nuoremman kotitalo. Vähänmatkan päässä Virrantörmän taloista joen samalla puolella oli Nekkalan Issakan

Huotin talo, runolaulaja Anni Denisovın kotitalo. Hän joutui verrattain nuorena, 18 vuotiaana talon emän-

näksi, mutta jäi leskeksi vuonna 1936. Hänen, samoin kuin Vienalaisten naisten terveyttä yleensä kuvaa sekin, että hän ollessaan kerran kesällä Kostamuksen juaman, ratsulla ajettavan polun varrella, noin viiden virstan päässä Mataromuasta olevalla suoniityllä heinässä synnytti lapsen, kantoi sen esiliinassaan veneeseen ja souti parin virstan päässä olevaan kotiinsa. Tämä koti oli noin viiden virstan päässä kirkonkylästä.

Nekkalan taloa vastapäätä, Siikakosken toisella puolella oli mäellä kaunis Ontrosen talo ja kosken rannalla vähäisempi Koski-Jussin talo. Allekirjoittanut oli kesäisin vieraana Ontrolassa ja erikoisesti sieltä on jäänyt mieleeni pikkuhaukien pyynti koskessa olevien kivien välistä ruohosta tehdyllä silmukalla. Se kuljettiin varovasti kalan keskikohtalle ja äkkinykäisyllä vedettiin maalle. Kerran saimme kivien välistä sinne hypänneen purolohenkin.

Ontrolasta eteenpäin mentäessä tulee vastaan aluksi Nekkalan Iivanan talo ja vähän myöhemmin Ordon törmä ja siinä oleva Ordon Kallen koti. Kalle, samoin kuin virran törmällä asunut, Virran Pekka, olivat Yhdysvalloissa samassa kaupungissa kuin allekirjoittanutkin aikoinaan. Kun sitten vielä nousemme pienet Savatein ja Sahharin kosket ja sivuuttaneet niiden rannoilla olevat Savatein sa Sahharein Kauron talot, olemmekin Ypänki-järven rannalla. Sen rantamilla olevista taloista mainittakoon: Hukkalan törmällä olevan Hukkalan Timon, Miihkalin, Hukka Antin ja Simanan talot ja vastapäisellä rannalla Hilipän törmällä Apron, Nestoran, Vasselein ja Makarien talot. Näistä eteenpäin olivat Jelnimäen ja Kormilan talot.

Ypänkijärveen laskevat laajan Livojärven vedet monien koskien kautta. Livojärven vanhin asukas oli nimeltään Tiitta. Sinne muutti sittemmin useita uutisasukkaita kirkonkylästä, mm. Tepposen Matti.

Tollonjokea kulkiessamme tuli usein vastaanamme Livonsana. (Livonsuu, Livonsaari, Livonjoki, Livonköynäs). Nimeä olen aprikoiden koettanut ratkaista siinä onnistumatta. Olisikohan Tollonjoella ollut varhaisessa muinaisuudessa Livo-nimi? Livosta olisi siten syystä tai toisesta tullut Tollo.

Livo- ja Ypänkijärven välillä oli useita koskia, eräskin niistä hyvin äkkijyrkkä ja sitä sanottiin Livon-Köynähäksi. Tämä on kuitenkin erotettava toisella suunnalla olevasta suuresta Köynäskoskesta, johon vedet tulevat lännestä maanselältä, Kivi ja Latvajärven suunnalta ja pohjoisesta Venehjärvestä päin Niskalan virran kautta yhtyen Köynäsjärveen ja siitä pystysuoraa Köynäskosken putousta pitkin alas ja vihdoin kirkonkylän laidassa olevan Lammasjärveen ja lopuksi yhtyen Kyrylän ja Selvanan koskien kautta Kuittijärveen. Köynäskoskesta sanottakoon, että se äkkijyrkkyytensä ja kosken keskellä olevan saarekkeen takia muistuttaa suuresti Pohjois-Amerikassa olevaa jättiläis-Niagarın putousta.

Tuskin allekirjoittanut, niin lähellä kuin kotimme olivatkin, on tavannut runojen taitajaa Anni Denisovia

ennenkuin täällä Helsingissä. Hänhän oli syntynyt Vuokinsalmessa, kaukana kodistani, mutta tullut nuorena palveluspaikkaansa Kivijärven Puahkomienvaaran Mustapään taloon. Saatoin ehkä hänet siellä poikasena tavatakin. Minä kun jouduin tutuksi Mustapääksi kutsuttuun, runoruhtinas Perttusen Miihkalin poikaan, kotivävyksi tulleeseen isäntään ja tämän miellyttävään Many-nimiseen emäntään. Oli nimittäin käynyt niin, että kuntalaiset olivat valinneet ja siten pakottaneet Mustapään kirkonkylässä olevan viljamakasiinin hoitajaksi. Hän asui pakollisen virkavuotensa ajan kotonani, Many-emännän silloin tällöin käydessä miehensä luona keskustelemassa talon asioista.

Silloiset kunnan virat, kuten starssinan, kunnan esimiehen ja varsinkin vaahterin, viljamakasiinin hoitajan virat olivat vastenmieliset. Niihin tavallisesti valittiin kunnan etevimmät ja varakkaimmat miehet ja ne oli valittujen itsensä hoidettava. Usein tapahtui, että joku Suomessa asuva kuntalainen, esim. kauppias valittiin virkaan ja hänen oli jätettävä vakituinen toimensa ja mentävä »luottamustehtävään». Viljavaraston hoitajalle tuli väkistenkin mittatappiota. Jauhot kun tuotiin kaukaa Venäjältä Vienan Kemiin ja sieltä porokelkoissa, pororaidoissa perille niinimatoissa, kullissi ja saattoivat ne matkalla kostua ja kulien pintakerrokset muodostuivat koviksi ja kelvottomiksi. Tappio oli hoitajan korvattava. Myöhemmin epäkohdat korjattiin siten, että esim. kunnan starssina palkattiin jatkuvasti hoitamaan virkaa. Sellaisina tunsin Liusun Teppanan Vuokkiniemellä ja Leo Pankkoson Uhtualla.

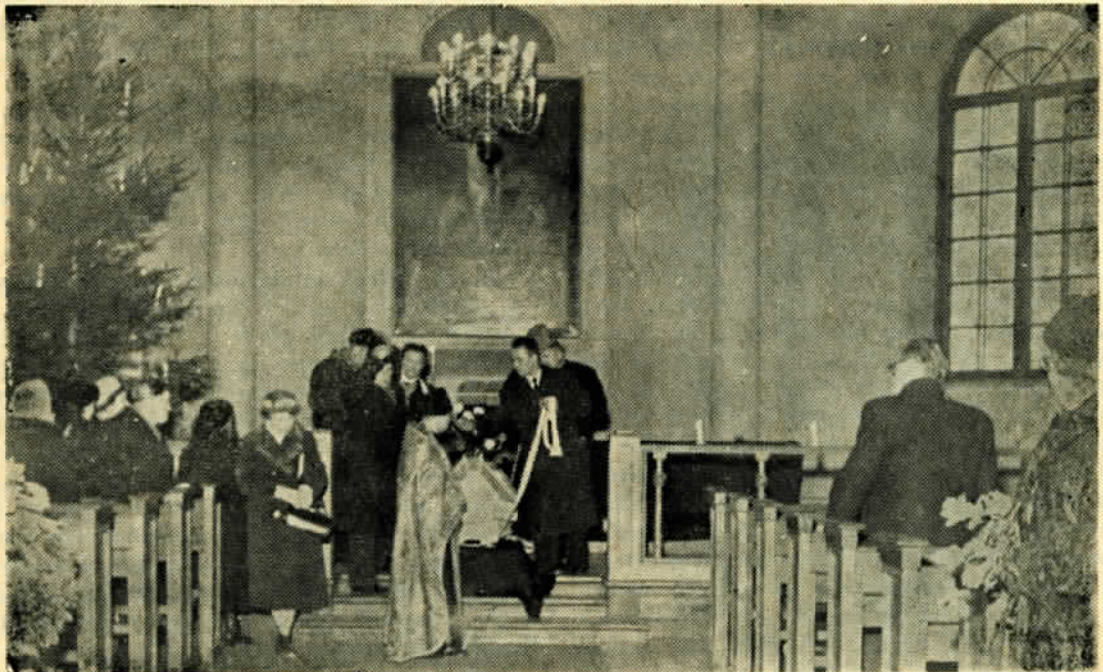
Palatakseni Anni Denisovin muiston ympärille, saattamme ilomieliin todeta, miten täällä Suomessa arvioidaan suuriksi keskuudessa vielä elävät vanhojen sivistysperinteittemme edustajat. Siitä arvonnannosta ja rakkaudesta pääsi tämäkin vanhus osalliseksi suurin

mitoin. Eikä suotta, hehän juuri välittivät kallista kulttuurin perintöä uudelle sukupolvelle. Onko työn jatkajaa, kysytään? Niitä nyt tarvitaan.

Ne, jotka olivat seuramme 50-vuotisjuhlalassamme loppuillatšussa, näkivät tämän harvinaisen vanhuksen esitetyissä hääkuvaelmissä mukana. Katsojat iloitsivat tästä, mutta myös säpsähtivät. Kun vanhuksen piti esittää ääneelläitkua, olivat voimat lopussa, eikä tuo entinen kirkas ääni enää tahtonut kuulua ja ne jotka tiesivät asioita, aavistivat hänen nyt vakavasti kulkevan »tuon ilmaisie» kohti. Mutta hän itse eli varmaan tässä tilaisuudessa rakkaiden muistojen keskellä, muistellen kymmenien häiden viettoa Vuokkiniemellä, ehkä omaakin hääpäiväänsä juolahti mieleen.

Samantapaisen surukohtauksen kuin Anna Denisovin äänenitkussa, todistajana olin 60 vuotta aikaisemmin Latvajärvellä. Olin silloin menossa ensi kertaa Suomeen ja yövyimme Latvajärven saarella olevan kuulun runolaulaja Perttusen Miihkalin pojan pirttiin. Miihkalihan eli vanhoilla päivillään siellä sokeana miiniänsä hoidossa. Ukko oli uunilla lepäämässä, mutta hoitajan kutsusta kömpi alas, kun oli vieraita talossa. Siellä tuo kuuluisa, vanhan runopolven edustaja rupesi pyynnöstämme esittämään Väinön virsiä. Mutta siitpä ei tullutkaan valmista. Ääni heikkeni ja katkesi tuon tuostakin, vaikka joskus kirkastuikin. Lopuksi hän kuiskasi: »En jaksa, ääni on sortunut». Tapaus teki syvän vaikutuksen kuuntelemaan poikaseen. Ensi kerran nyt olin taavnut kuulun laulajan ja se oli myöskin viimeinen. Mieleeni jäi kaivertamaan ajatus, niinkuin nyt 60 vuotta myöhemmin Denisovin äänen sortuessa: Menekö mahti mahtajien keralla maan rakhon, vaan vieläkö uskomme päinvastaiseen vakuutteluun? Ei mene, ei saa mennä!

W. Keynäs.

Anni Denisovin hautajaistilaisuus Vihdin kirkossa.

Runolaulaja Anni Denisoff kuollut

Joulukuun 16. p:nä kuoli Vihdissä vuokkiniemeläinen runolaulaja Anni Denisoff, o.s. Karhunen. Hän oli syntynyt Vuokinsalmessa 26. 5. 1878 tunnetun »häävirsien» esittäjän Tatjana Karhusen, o.s. Lesosen tyttärenä. Anni joutui jo 16-vuotiaana palvelukseen läheisen Kivijärvenkylän Paavilaisen taloon, missä isännän isä, maineikas runolaulaja Miihkaili Perttunen vieraili vielä 1890-luvulla. Tältä sokealta »Vienan Homerokselta» talon nuori apulainen oppi monia perinnäisiä muinaisrunoja.

Entinen kymmenen lapsen äiti, vuosikymmeniä raskaassa työssä ja vaikeissa oloissa elänyt Anni Denisoff muutti v. 1941 siirtolaisena poikansa luo Helsinkiin. Vanhuksen mieliharrastuksena oli täälläkin kalastus sekä vanhojen runojen ja laulujen esittäminen. Runonkerääjiin hänen vaatimaton, herkkä ja luontevan välitön olemuksensa jätti unohtumattoman muiston.

Anni Denisoff tai »Tenisova» kuului Vienan-Karjalan viimeisiin muinaisrunojen aitoihin taitajiin ja häneltä on tallennettu toistasataa runoa sekä lisäksi lyyrillisiä lauluja, loitsuja ym. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kansanrunousarkiston, Yleisradion ja eräitten yksityisten kerääjien toimesta.

Runolaulajan hautaustilaisuus

Vienankarjalaista syntyperää olevan runolaulajan ja itkuvirsien taitajan Anni Denisovin mainen tomumaja kätkettiin Vihdin kirkkomultaan uudenvuodenpäivänä. Siunaustilaisuuden kirkossa aloitti Vihdin kirkkokuoro laulamalla matkamiehen virren, jota seurasi ortodoksinen siunausliturgia. Sen toimitti pastori Arvi Karpov. Muistopuheessa hän luonnehti edesmenneen arvokasta elämäntyötä lahjakkaana kansanperinteiden säilyttäjänä.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Karjalan Sivistysseura, Kalevala-Seura, Kalevalaisten Naisten Liitto ja Helsingin Kalevalaiset Naiset olivat lähettäneet edustajansa surujuhlaan. Hautauksen jälkeen vietettiin muistotilaisuus vainajan pojan kodissa, missä maisterit Lauri Simonsuuri SKS:sta, H. Koski KS:sta ja Elsa Vuorjoki Kalevalaisten Naisten edustajina puhuivat. Maisteri Koski mainitsi seuransa piirissä harkittavan toimenpiteisiin ryhtymistä muistomerkkin saamiseksi tämän lahjakkaan kansannaisen haudalle. Runolaulajavanhus E. Tsokkinen esitti vielä itkuvirsia.

SENAATTORI SAMULI SARIO KUOLLUT

Tuonen viikate leikkaa kallista karjalaista viljaa. Vuoroin kaatuu karjalainen veteraani, vuoroin hiljainen tynötekijä, joka aikansa on ahertanut myös karjalaisuuden ja seuramme hyväksi. Senaattori Samuli Sario oli tulisieluinen karjalaisuuden ystävä. Koko sielullaan hän oli mukana sitä tukemassa ja auttamassa. Monet karjalaisuuden ystävät vielä olivat hiljaa, kun Senaattori jo toimi. Hänen terävä kynänsä on piirtänyt lehtien palstoille monta kaunista sanaa. Monasti on hän myös noussut auttamaan ja puolustamaan karjalaisuutta niin sanoin kuin teoin.

Harvat tietävät ja tuntevat hänen tekonsa. Hän oli hiljainen ahertaja, joka ei koskaan halunnut päästä eturiviin, vaan teki työtä ahkerasti ja usein takarivissä. Paljon voisivat hänestä ja hänen työstään kertoa veteraanit Pekka Kyöttinen ja Wasili Keynäs. Mainitsen vain, että vielä 70-vuotiaana hän saapui seuraamme, auttamaan Wasilia hänen vaikeassa työssään, silloin kuin nuorempaa polvea tarvittiin »siellä jossakin».

Karjalan Sivistysseura tuntee syvää kaipausta Senaattori Samuli Sario poismenon johdosta.

Hänen uskollinen työtoverinsa monissa karjalaisuuden asioissa, Wasili Keynäs yhdessä Johtaja Pekka Mattisen kanssa laskivat seuramme kukkaset hänen haudalleen tammikuun 19. p:nä 1957.